

Mašni proprij proti »sendviču štirih pesmi«¹

Morda bo to za večino katolikov,² ki se udeležujejo maš v redni obliki,³ presenečenje, toda pri maši naj ne bi peli izključno ali pretežno himen. Peli naj bi mašo. V primeru, da izraz »redna oblika« nekaterim od vas ni znan, naj na kratko razložim. Glede na obvezujoče dokumente Rimskokatoliške cerkve o liturgiji izpred II. vatikanskega koncila, med njim in po njem Cerkev nikoli ni nehala želeti, da bi peli sveta besedila, ki so neločljivo povezana z vsakodnevno mašo. Znan je ta izjava ene od vatikanskih organizacij, zadolženih za izvajanje liturgičnih sprememb II. vatikanskega koncila: »Besedila morajo biti tista iz maše, ne druga, in petje pomeni petje pri maši, ne samo petje med mašo.«⁴

Nikoli ne bom pozabila skrajnega primera, kako je mogoče zlorabiti petje med mašo, ki se je zgodil nekega božičnega večera. Italijanski zbor, v katerem sem pela, se je združil z angleškim in španskim zborom, da bi zagotovil glasbo za večjezično⁵ polnočno mašo. Glasbenik iz španskega zbora je v črni usnjeni obleki s srebrnimi gumbi in črnih kavbojskih škornjih z visoko peto pel pesem Johna Lennona »Imagine« in se spremljal na črno-srebrno električno kitaro. »Predstavljam si, da ni nebes, da je lahko, če se potrudiš ... In tudi vere ni.« Italijanski pevski zbor je pred tem zapel svojo najljubšo božično himno »Tu Scendi dalla Stelle« (»Ti si sestopil z zvezd«). Kaj bi bilo lahko bolj absurdno kot to, da tej pobožni himni novorojenemu Božjemu Sinu sledi ateistična himna? Pravzaprav je bilo še bolj absurdno dejstvo, da se nikomur v cerkvi razen meni ni zdelo, da bi bilo kaj narobe, ker so med mašo peli »Imagine«. Večina je pela zraven. Ljudje so se navadili na popolnoma čudaški izbor glasbe za mašo in iz zgoraj navedenega primera je videti, da morda

¹ Članek je moč najti na spletu na povezavi: <https://www.hprweb.com/2016/01/propers-of-the-mass-versus-the-four-hymn-sandwich/>, originalno pa je bil objavljen v reviji *Homiletic & Pastoral Review*, ki je prijazno dovolila objavo prevoda, za kar se jim zahvaljujemo.

² V prispevku dosledno uporabljamo izraz »katolik«, saj ga pravopis dovoljuje, ima pa dilema o uporabi prevoda »katolik« ali »kato-ličan« precej zanimivo zgodovino v zgodovini slovenskega jezika, ki je vredna posebnega premisleka. (Op. prev.)

³ Papež Benedikt XVI. je izraza »redna« in »izredna oblika« prvič uvedel v svojem dokumentu o liturgiji *Summorum Pontificum* iz leta 2007, da bi razlikoval med mašo papeža Pavla VI. po misalu, ki je bil izdan leta 1969 (ki jo pogosto imenujemo maša *Novus Ordo*), in mašo papeža Janeza XXIII. po misalu iz leta 1962 (ki se imenuje tradicionalna latinska maša, *Vetus Ordo* ali *Tridentinska maša*). Papež Benedikt XVI. je pojasnil, da v rimskem obredu ne obstajata dve maši, temveč dve obliki rimskega obreda, ki sta obe enako veljavni. Maša papeža Pavla VI., ki se po uvedbi misala iz leta 1969 najpogosteje obhaja, je redna oblika, maša papeža Janeza XXIII. pa je izredna oblika.

⁴ Jeffrey Keyes v svojem članku na spletni strani *New Liturgical Movement* citira Concilium (skupino škofov in strokovnjakov, ki jo je ustanovil papež Pavel VI. za izvajanje *Konstitucije o bogoslužju II. vatikanskega koncila*): »Peti je treba mašo, njen ordinarij in proprij, ne pa „nečesa“, pa če je to še tako usklajeno z vsebino maše.« (Keyes, Jeff. 2009. *Can Hymns Licitly Replace Propers?*. *New Liturgical Movement*, 23. april. <https://www.newliturgicalmovement.org/2009/04/can-hymns-licitly-replace-propers.html> (pridobljeno 16. 12. 2024).)

⁵ Morda ste tudi sami doživeli večjezično mašo. Ko sem v devetdesetih letih prejšnjega stoletja obiskovala maše v redni obliki, so bile te v San Joseju zelo razširjene. Ko se na primer bere psalm, boste verjetno slišali eno vrstico v španščini, eno v tagalščini, eno v vietnamsščini in tako naprej, kar je praksa, ki naj bi bila vključujoča, vendar ima nenamerno in precej nepremišljeno posledico, da vsakdo razume le eno vrstico od treh ali štirih (glede na to, koliko jezikov je vključenih). Pogosto pa se poudarja, da je ohranjanje latinščine kot univerzalnega bogoslužnega jezika smiselno za vero po vsem svetu in da bi moral vsak katolik poznati vsaj osnovne speve v maternem jeziku Rimske cerkve.

niti ne poslušajo, kaj besede pomenijo. Napačna mnenja o tem, kaj bi morali peti, so pogosta tako med laiki kot med duhovniki. Le nekaj tednov pred tistim božičnim večerom je župnik italijanskemu zborovodji dejal, da Slava med mašo v resnici ni več potrebna, ampak da bo zadostovala kakšna druga pesem, z besedilom, kot je »Slava, slava, aleluja!«.

Tema o tem, kakšno glasbo je treba peti pri maši, je zapletena. Strokovnjaki ves čas pišejo o tej temi, vendar pozabijo razložiti mnoge stvari, ki so za njih popolnoma samoumevne, na način, ki ga lahko razumejo tudi nestrokovnjaki med duhovniki in laiki. Približno desetletje sem v zborih pela gregorijanski koral in sveto polifonijo, študirala sem z več mojstri liturgične glasbe in se z njimi pogovarjala ter veliko brala o tej temi. Zato bom kot strastna ljubiteljica liturgične glasbe poskušala deliti, kar sem se od strokovnjakov naučila o tem, kaj je šlo po II. vatikanskem koncilu narobe z glasbo Rimskokatoliške cerkve in kaj se počne, da bi to popravili. Ta članek je bil napisan kot del drugega članka z naslovom »Ustreznost maše p. Samuela Webra: Peter Kwasniewski«. Dr. Kwasniewski v intervjuju odgovarja na vprašanja o namenu in pomenu nedavno izdane zbirke spevov, ki jih je sestavil njegov kolega in prijatelj, pater Samuel Weber, O.S.B., izdala pa založba Ignatius Press v knjigi z naslovom *The Proper of the Mass for Sundays and Solemnities*. V knjigi so objavljeni spevi za rimski misal v angleščini. Zbirka p. Webra je eden od številnih pomembnih nedavnih poskusov, da bi zagotovili ustrezne uglasbitve za angleška mašna besedila. Sanfranciški nadškof Salvatore Cordileone je v predgovoru zapisal, da je delo p. Webra »neprecenljivo: zagotavlja vir, ki našim ljudem in glasbenikom omogoča petje svetopisemskih besedil, ki jih je Cerkev dodelila različnim trenutkom liturgije«.

Morda se sprašujete, kaj je proprij? Ali morda, zakaj je zbirka angleških napevov nekaj tako pomembnega? tem članku so podane opredelitve pojmov, nekaj novejših zgodovine petja v katoliški liturgiji in citati iz nekaterih pomembnih cerkvenih dokumentov, ki vam bodo pomagali, da si boste vsaj približno predstavljali, kaj naj bi katoliki po prepričanju Cerkve peli pri maši.

1. KAJ JE SENDVIČ S ŠTIRIMI PESMIMI?

Vse od leta 1969 se velika večina maš obhaja v tako imenovani redni obliki, zaporedje štirih pesmi pa se običajno poje pri vstopu, pripravi darov (ofertoriju), obhajilu in med sklepno procesijo ob koncu maše. Strokovnjaki za liturgično glasbo to zaporedje pogosto imenujejo sendvič s štirimi himnami, in čeprav nekateri temu izrazu nasprotujejo, češ da je zoprno, ga bom v tem članku uporabila brez namena žalitve, saj je barvit in dobro opiše situacijo.



Primer »sendviča štirih pesmi«.⁶

⁶ V članku smo si dovolili nekatere vsebine prilagoditi na način, da se nanašajo na slovensko situacijo. (Op. prev.)

2. PROPRIJ

Veliko katolikov je odraslo s »sendvičem štirih pesmi« in mnogi so (zmotno) verjeli, da je II. vatikanski koncil odpravil gregorijanske speve in latinščino. Nekateri menijo, da vključitev petja in latinščine v kakršni koli meri pomeni korak nazaj v »temni srednji vek«, vrnitev v čas, ko nihče ni razumel, kaj duhovnik počne med mašo, in ko laikom ni bilo dovoljeno sodelovati. Ta članek ni namenjen temu, da bi obravnaval lažne trditve, češ da nihče ni razumel latinščine in da so bili laiki izključeni iz sodelovanja več stoletij, ko je bila tradicionalna latinska maša edina maša. Začel pa bo z obravnavo dejstva, da II. vatikanski koncil ni nikoli odpravil gregorijanskega petja in latinščine.

Veliko duhovnikov in cerkvenih glasbenikov si je ponižno vzelo čas in se naučilo, kaj Cerkev v resnici zahteva, da se med liturgijo poje, vendar se nekateri bojijo, da bi bilo morda varneje pustiti stvari takšne, kot so, saj je téma petja pri maši polna razvnetih strasti. Mnogi obiskovalci cerkve so strastno navezani na svoje najljubše himne in brez upora ne bodo nehali peti himen pri maši.

Dejansko so bili primeri, ko je iskren poskus župnika ali glasbenega vodje, da bi nežno in počasi ponovno uvedel minimum tega, kar je o glasbi pri maši zapisano v cerkvenih dokumentih, povzročil, da so se farani tako glasno pritoževali, da je bil župnik ali glasbeni vodja odstranjen. Kot kažejo številni cerkveni glasbeni vodje in glasbeniki, ki se na spletni strani The Chant Café⁷ pogovarjajo o svojih težavah v župnijah, je izredno težko spremeniti mnenje ljudi o tem, kaj naj bi se pelo pri maši.

Če pustimo ob strani morebiten odpor, ostaja dejstvo, da ko se župnija odloča, katera glasba sodi k maši, odločitev ne sme temeljiti na tem, kaj je vam, meni ali komu drugemu bolj pri srcu. Cerkev uči, da so za čaščenje našega Boga primerne zgolj priredbe svetih besedil s sakralno glasbo.

3. IN ZDAJ NEKAJ IZRAZOV: ORDINARIJ? PROPRIJ? POLI-KAJ?

Gregorijanski koral (znan tudi kot koralno petje) je cerkvena sveta⁸ glasba, ki se je razvila kot sestavni del liturgije Katoliške cerkve. Med vsemi vrstami glasbe je edinstven, saj se je vedno uporabljal le za bogoslužje – nekateri ga imenujejo »péta molitev«. Je povsem vokalna glasba in ga lahko poje eden ali več pevcev, ki pojejo isti napev. Ne uporablja harmonije, kontrapunkta ali spremljave.⁹ Pridevnik »gregorijanski« se nanaša na papeža Gregorja I. Velikega (540–604), ki je imel pomembno, čeprav nekoliko dvomljivo vlogo pri kodifikaciji petja znotraj liturgičnega leta. V nasprotju s sodobno glasbo to petje ni omejeno na dur in mol, ampak ima več modusov, prav tako nima določenega metruma ali ritmičnega načina. Ima svoboden ritem, ki se na edinstven način vkomponira v bogoslužje.

Polifonija je večglasna glasba brez spremljave, ki se je razvila iz koralnega petja. V nasprotju z drugimi oblikami glasbe, ki se danes pogosto uporabljajo pri mašah, koralno petje¹⁰ in polifonija pri poslušalcih ne vzbujata asociacij na posvetne stvari. Za preprost primer: glasba z instrumenti in ritmi rockovskega koncerta bo vzbudila enaka čustva, kot jih vzbuja rockovski koncert. Če so besede religiozne, bi lahko za vsako takšno pesem rekli, da je »religiozna« ali »verska«, vendar

⁷ The Chant Café je interaktiven blog, ki je projekt Ameriškega združenja za cerkveno glasbo in velja za kraj, kjer se »katoliški glasbeniki zbirajo in pišejo bloge o liturgiji in življenju«. Dostopen je na naslovu <https://www.chantcafe.com/>.

⁸ Izraz »sacred music« oz. »musica sacra« (lat.) po večletnem premisleku prevajamo kot »sveta glasba« in ne »sakralna glasba«, kar bo ob priliki vredno utemeljiti v posebnem članku. (Op. prev.)

⁹ Čeprav po definiciji petje ni spremljano, organist pogosto spremlja petje, ki naj bi ga peli verniki, da bi jih spodbudil k petju.

¹⁰ Angleški izraz »chant« v ožjem pomenu besede pomeni melodijo, katero izvaja samo človeški glas, bodisi v obliki preprostega ali harmoniziranega petja, v širšem pa petje, tudi če ga spremljajo instrumenti, pod pogojem, da temeljni del vedno ohrani vokalni del. V tem prispevku je izraz razumljen v smislu »liturgical chant« oz. še podrobneje »plain chant«, kar je v Katoliški cerkvi gregorijansko petje. V slovenščini nimamo sinonima za ta izraz, zato smo se zatekli k bolj opisnemu prevodu »koralno petje«. (Op. prev.)

obstaja razlika med versko glasbo in sveto glasbo, ki jo je treba razumeti. Verska glasba je v določenih situacijah v redu, vendar v mašo sodi le sveta glasba.

Leta 1903 je papež sveti Pij X. razglasil, da sta gregorijanski spev in sakralna polifonija uradna glasba liturgije Rimskokatoliške cerkve. »Glasbeno izročilo vesoljne Cerkve je zaklad neprecenljive vrednosti, vzvišen nad druge izraze umetnosti zlasti zato, ker kot cerkveno petje v zvezi z besedilom sestavlja nujno in neločljivo sestavino slovesnega bogoslužja.« (KKC 1156) Kasnejši papeži, vključno s papežem Pavlom VI. leta 1974, so potrdili isto.

Tudi papeži pred zadnjim koncilom, med njim in po njem poudarjajo pomen gregorijanskega petja. Tako Janez Pavel II. kot Benedikt XVI. sta prav tako potrdila, kar je bilo zapisano v uradni *Konstituciji o svetem bogoslužju* II. vatikanskega koncila, da je gregorijanski koral lastna glasba Cerkve in da ga je treba »ustrezno spoštovati in uporabljati kot spev, ki je lasten rimski liturgiji«.

Drugi vatikanski koncil je v *Konstituciji o sveti liturgiji Sacrosanctum Concilium* (SC) posvetil eno poglavje sveti glasbi. SC je bila prva od štirih konstitucij, ki jih je razglasil II. vatikanski koncil (4. decembra 1963), zanjo pa je glasovala velika večina očetov koncila. V 116. odstavku je bilo potrjeno, da je gregorijanski spev »posebej primeren za rimsko liturgijo«¹¹ in da mora imeti prvo mesto med vsemi legitimnimi vrstami svete glasbe.¹²

Profesor muzikologije William P. Mahrt je predsednik Združenja za cerkveno glasbo Amerike, njegov zbor Svete Ane pa je v zadnjih petdesetih letih – tudi takrat, ko je bil praktično prepovedan – pri mašah redovne oblike še naprej pel latinske gregorijanske speve. Mahrt je v knjigi *Summorum Pontificum: glasbena oblika liturgije*¹³ zapisal in na drugih mestih večkrat ponovil, da se bogatemu repertoarju gregorijanskih spevov v latinščini ne bi smeli odpovedati. Čeprav je morda skoraj nepredstavljivo, da bi se katera koli glasba, ki bi jo napisal posameznik v našem času, lahko približala stanju uglajene popolnosti, ki jo je dosegel gregorijanski koral, ko se je skozi stoletja razvijal za petje za vsak dan v letu, pa Cerkev nima nič proti novim skladbam, če so sestavljene po vrhunskem vzoru gregorijanskega koral.

Papež sveti Janez Pavel II. je leta 2003 v svojem Pismu ob stoletnici *Motu proprio* »Tra Le Sollecitudini« o sveti glasbi ponovil trditev iz SC, da je gregorijanski spev »posebej primeren za rimsko liturgijo«. Papež Janez Pavel II. je ponovil besede papeža Pija X., da je spev »najvišji vzor svete glasbe«, in nadaljeval: »Glede na bogoslužne skladbe si prisvajam ‚splošni zakon‘, ki ga je sv. Pij X. takole opredelil: ‚Cerkvena kompozicija je tem svetejša in bolj liturgična, čim bolj se v svojem gibanju, v svojem mišljenju in čutu naslanja na gregorijanske melodije in nasprotno, čim bolj se oddaljuje od tega najpopolnejšega zgleda, s tem manjšo pravico se sme uvajati v cerkev.‘«¹⁴

4. KAJ JE V VAŠEM SENDVIČU?

Pesmi so vedno imele svoje mesto v bogoslužju in še vedno sodijo v pokoncilsko molitveno bogoslužje (molitev brevirja) ter v pobožnosti zunaj maše, kot so majske pobožnosti, toda glasbo maše že več sto let sestavljajo besedila iz Svetega pisma in druga sveta besedila v gregorijanskem koralu in sakralni polifoniji, ki so se razvila kot del maše.

¹¹ Trenutni prevod SC v slovenski jezik govori o »svojevrstnem petju rimskega bogoslužja«, kar nakazuje smiselnost premisleka o novem prevodu. (Op. prev.)

¹² Oglejte si analizo SC 116 očeta Zuhlsdorfa: Zuhlsdorf, John. 2012. What Does Sacrosanctum Concilium 116 Really Say?. Fr. Z's Blog, 23. maj. <https://wdtprs.com/2012/05/what-does-sacrosanctum-concilium-116-really-say/> (pridobljeno 16. 12. 2024).

¹³ Mahrt, William Peter. 2012. *Summorum Pontificum: The Musical Shape of the Liturgy*. Richmond, Virginia: Church Music Association of America, p. 114.

¹⁴ Zavod za Cerkevno glasbo. 2003. Pismo papeža Janeza Pavla II. ob stoletnici motu proprio »Tra le sollecitudini«. Zavod za cerkveno glasbo, 22. november. <https://dokumenti.cerkvena-glasba.si/kirograf-janeza-pavla-ii.> (pridobljeno 16. 12. 2024; op. prev.)

Praksa, da zbor pri maši poje štiri pesmi, se je dejansko začela sredi ali konec petdesetih let prejšnjega stoletja kot način za spodbujanje sodelovanja zbora med deli tihih maš, med katerimi duhovnik moli v tišini.¹⁵ Petje himen je v katoliške maše prišlo iz protestantskih bogoslužij, nekateri pravijo, da iz metodizma. Gibanje za dovoljenje petja himen pri mašah je prišlo iz Nemčije in okoliških dežel.

Martin Luther je tisti, ki je v 16. stoletju prvi razširil skupno petje himen v nemškem jeziku pri bogoslužju. Pred Luthrom so obstajale številne himne, vendar se pri mašah niso pele. Eden od Luthrovih največjih ciljev je bil »vrniti bogoslužje ljudem«, zato se je lotil dela in napisal sedemtrideset himen v nemščini, ki naj bi jih ljudje peli med novim nedeljskim bogoslužjem. Sprožil je tako eksplozijo pisanja himen, da je bilo do njegove smrti izdanih šestdeset nemških pesmaric, šestdeset let po njegovi smrti pa že neverjetnih petindvajset tisoč nemških pesmaric. Čeprav je odstranil številne dele maše, ki niso ustrezali njegovim teološkim formulacijam, je bil Luter v primerjavi s poznejšimi ustanoviteli drugih denominacij konservativen. Protestantski reformatorji so iz maše odstranjevali vedno več delov, s katerimi se niso strinjali, dokler ni v večini veroizpovedi ostalo okrnjeno bogoslužje, sestavljeno iz zborovskega petja himen, didaktičnih molitev, branja iz Svetega pisma in dolgih pridig, z obhajilom enkrat na mesec ali enkrat na leto. Bogoslužje brez evharistične daritve in petja mašnih molitev potrebuje veliko pesmi in dolgo, dolgo pridigo.

Pred II. vatikanskim koncilom, v obdobju, ko je bilo katolikom dovoljeno peti himne pri tihih maših, himne niso nadomeščale predpisanih mašnih besedil, ampak so bile njihov dodatek. Po II. vatikanskem koncilu pa so žal himne obravnavali kot nadomestilo za predpisana besedila. To se je zgodilo, ker je bilo z uvedbo maše leta 1969 v narodnih jeziki odpravljeno razlikovanje med tiho in péto mašo, praksa petja himen pa se je razširila na vse maše ne glede na njihovo slovesnost.

Petje predpisanih mašnih besedil (ki je še vedno obstajalo) je zaradi naglice, s katero je bila uvedena nova oblika maše, skoraj povsem izginilo. V novi obliki maše so bila besedila maše, ki so bila prej v latinščini, zdaj v domačem jeziku, vendar glasbe za prevode v domači jezik več let ni bilo na voljo. Cerkevni dokumenti so narekovali, naj ljudje pojejo, vendar je bila v tem velika vrzel, saj glasba za prevedena besedila še ni obstajala. V to vrzel so se naselile himne.

Velika težava sedanjega stanja je, da so himne pogosto izbrane izmed 20 do 30 starih priljubljenih pesmi, ki se pojejo iz tedna v teden, in običajno nimajo nobene vidne povezave s posameznim dnem v liturgičnem letu. Druga velika težava je, da so himne le redko povezane, kot bi morale biti, s svetimi dejanji, ki se dogajajo v delih maše, med katerimi se pojejo. Zdi se, da so himne izbrane po naključni kaprici tistega, ki je tisti dan pristojen za izbiro pesmi; in kot kaže moj primer zgoraj, so včasih dejansko heretične.

Obstaja gibanje za vrnitev k petju delov maše, ki so bili prezrti, in zbirka uglasbitev odobrenih angleških besedil, ki jo je pripravil oče Weber, je dragocen prispevek k temu gibanju. Nadškof Cordileone je v predgovoru k zbirki očeta Webra *Proper of the Mass* zapisal, da zbirka zapolnjuje praznino, v katero so se preselile pesmarice. »Zdaj lahko po zaslugi prizadevanj očeta Webra, priznanega strokovnjaka na področju petja, pojemo celotno evharistično liturgijo.«

5. KAJ V CERKVENEM JEZIKU POMENI ORDINARIJ?

Deli maše, ki se ne spreminjajo vsak teden, se imenujejo ordinarij. Našteti so v spodnji razpredelnici:

¹⁵ Slovenija ima glede tega nekoliko drugačno tradicijo, kar je vredno ločene obravnave. (op. prev.)

Latinsko (z eno izjemo)	Slovensko
Kyrie (grško)	Gospod, usmili se
Gloria	Slava (Bogu na višavah)
Credo	Izpoved vere
Sanctus et Benedictus	Svet in blagoslovljen
Agnus Dei	Jagnje Božje

Veliki skladatelji so skozi stoletja napisali številne glasbene priredbe za mašni ordinarij, zbirka petih delov ordinarija pa se imenuje »maša«. Na primer, maša za tri glasove Williama Byrda (napisana leta 1590) ima istih pet delov ordinarija kot »Missa Papae Francisci« (Maša papeža Frančiška) Ennia Morriconeja, ki je bila premierno izvedena leta 2015.

6. KDO POJE ORDINARIJ? MI! KAKO NAJ GA POJEMO? V LATINŠČINI!

Čeprav skoraj nihče od katolikov še ni slišal za to, Cerkev želi, da bi vsi, ne le zbor ali izšolani pevci, znali peti ordinarij v latinščini. Leta 1974 je papež Pavel VI. izdal knjižico z naslovom *Iubilare Deo*, ki vsebuje preproste priredbe spevov ordinarija in odgovorov ter nekatere druge pesmi, ker je želel, da bi se jih vsak katolik naučil. V spremnem pismu je papež Pavel VI. zapisal, da je treba gregorijanske speve iz knjižice obravnavati kot »minimalni repertoar preprostega petja«, ter vse škofo in vodje redovnih skupnosti prosil, naj vernike učijo teh latinskih spevov in naj jih verniki tudi pojejo:

»Ta minimalni repertoar gregorijanskega petja je bil pripravljen s tem namenom: da bi kristjani lažje dosegli enotnost in duhovno harmonijo s svojimi brati in z živim izročilom preteklosti. Zato tisti, ki si prizadevajo za izboljšanje kakovosti zborovskega petja, ne morejo odreči gregorijanskemu petju mesta, ki mu pripada. »Ko vam predstavljam darilo svetega očeta, naj vas hkrati spomnim na željo, ki jo je pogosto izrazil, da bi se koncilaska konstitucija o liturgiji vedno bolj uresničevala.« (*Voluntati obsequens*¹⁶)

Očitno je, da se Sacrosanctum Concilium ni uresničeval po pričakovanjih, in leta 1974 je papež Pavel VI. močno čutil, da je treba izboljšati »kakovost zborovskega petja«. Še vedno je tako. Resnica je, da je *Iubilare Deo* praktično neznanka.

Pred nekaj tedni sem na primer srečala nedavnega diplomanta zgodovine na univerzi Santa Clara in mu omenila, da se vsaj pri nekaterih mašah redne oblike še vedno obhajajo nekateri deli maše v latinščini, na primer Sanctus. Po njegovem pogledu sem ugotovila, da sem se zmotila. Sanctus? Ali niste nikoli slišali »Sanctus, Sanctus, Sanctus« – saj veste, »Svet, svet, svet«? Poznal je »Svet, svet, svet«. Kar je očitno in obžalovanja vredno pri njegovem pomanjkanju stika celo z besedo Sanctus, je to, da je »Sanctus« eden od stalnih glasbenih spevov, vključenih v *Iubilare Deo*. Dejstvo, da lahko katolik, celo s specializacijo iz zgodovine, diplomira na katoliški univerzi, ne da bi se zavedal zgodovinske in sedanje vloge latinščine v Katoliški cerkvi, je eden od presenetljivih primerov neupoštevanja uradnega cerkvenega nauka in želje papežev glede latinščine.

¹⁶ Gre za dokument Kongregacije za bogoslužje iz l. 1974, s katerim je bila pospremljena izdaja *Iubilare Deo*, in je dosegljiv na tej povezavi: <https://www.ewtn.com/catholicism/library/letter-to-bishops-on-the-minimum-repertoire-of-plain-chant-2204> (pridobljeno 31. 12. 2024; op. prev.)

7. DELI MAŠE, KI PRIPADAJO VERNIKOM

Iubilate Deo papeža Pavla VI. je bil poskus uresničitve želje, izražene v *Konstituciji o svetem bogoslužju* II. vatikanskega koncila, ki pravi, da je treba poskrbeti, »da bodo verniki mogli skupno tudi v latinščini moliti ali peti njim namenjene stalne dele mašnega obreda« (SC 54). Tudi *Splošna ureditev Rimskega misala* (RMu) iz leta 2002 pravi tole: »Ker se vedno pogosteje shajajo verniki različnih narodov, je prav, če bi ti verniki znali latinsko peti vsaj nekatere mašne speve, zlasti vero in očenaš po preprostem napevu.« (RMu 41) Tisti, ki smo se udeleževali maše pred prehodom na narodne jezike leta 1969, se spominjamo, da smo lahko šli k maši kjer koli na svetu in ji sledili, ker smo se je naučili v latinščini. S skupnim, svetim jezikom smo imeli močan občutek, da smo člani vesoljne Cerkve in da z rimskimi katoliki po vsem svetu delimo univerzalno liturgijo. Vatikan še naprej spodbuja uporabo latinščine pri mašah, ki se jih udeležujejo ljudje, ki nimajo skupnega jezika, da bi spodbujal enotnost.

8. KDAJ JE PRIMERNO PETI PROPRIJ?

Tako kot »ordinarij« je tudi »proprij« še ena liturgična beseda, katere pomen se razlikuje od običajnega razumevanja te besede. V najširšem pomenu so lastni deli maše tisti deli, ki se vsak dan razlikujejo in so značilni za vsako mašo, ali kot pravi slovar Merriam Webster, deli, ki so »določeni za liturgijo določenega dne«. Nekatere spremenljive dele maše, kot so zbirna molitev (glavna mašna prošnja), molitev nad darovi, molitev po obhajilu in oracije, naj bi peli ali govorili duhovnik, lektor ali diakon. Druge spremenljive dele maše govori ali poje zbor ali ljudstvo. Vse razprave o petju proprijev pri maši se nanašajo na proprije, ki naj bi jih recitali ali peli verniki ali pa naj bi jih pel zbor. V spodnji tabeli so v levem stolpcu navedene antifone mašnega proprija, v desnem pa zaporedje pesmi, ki jih je nadomestilo. Upoštevajte, da seznam proprijev ne vključuje sklepnega speva, ki bi ustrezal pesmi št. 4 v sendviču. V mnogih cerkvah, kjer se pojejo propriji, se ob odhodu duhovnika z oltarja zapoje himna ali pa se zaigra orgelski postludij.

Propriji	Himne oz. pesmi
Vstopni spev (Introit)	Vstopna pesem
Responzorialni psalm ali Gradual	
Pesem slednica	
Aleluja ali Vrstica	
Darovanjski spev	Darovanjska pesem
Obhajilni spev	Obhajilna pesem
	Sklepna pesem

Besedilo antifone, ki se poje med mašo ali bogoslužjem, je običajno sestavljeno iz enega ali več verzov iz psalmov ali drugih delov Svetega pisma, včasih pa besedilo ni iz Svetega pisma. Katoliška enciklopedija iz leta 1913 v članku o »introitu« maše navaja ta redek primer antifone, ki je vzeta iz pesmi »Salve, sancta parens« krščanskega pesnika Sedulija v introitu, ki se uporablja pri tradicionalnih latinskih mašah za skupne maše blažene Device Marije.

Druga pomembna stvar, ki jo je treba razumeti, je, da antifona ni nekaj, kar bi bilo samostojno, ampak se običajno poje ali recitira pred in po psalmu ali kantiku. V oficiju/molitvenem bogoslužju se antifone molijo skupaj s celotnimi psalmi. Pri maši v redni obliki se antifone običajno molijo le z enim ali nekaj psalmovimi verzi. Knjiga proprijev očeta Webra ponuja uglasbitve odobrenih angleških prevodov antifon na štirih težavnostnih stopnjah. Koristna je tudi zato, ker vsebuje uglasbitve psalmskih verzov, ki se lahko pojejo skupaj z antifonami.

Péti mašo
Vstopni spev (proprij)
Gospod, usmili se (ordinarij)
Slava (ordinarij)
Vera (ordinarij)
Darovanjski spev (proprij)
Svet in blagoslovljen (ordinarij)
Jagnje Božje (proprij)
Obhajilni spev (proprij)

9. ŠE VEDNO JE TREBA UREDITI NEKAJ NEREDA

Pred spremembo maše leta 1969 so bile stvari za cerkvene glasbenike preprostejše. Po uvedbi nove maše v domačem jeziku je zaradi pomanjkanja glasbenih priredb za nove prevode nastala velika zmeda. in uveljavil se je sendvič štirih pesmi. Zdaj, ko je vse več duhovnikov in cerkvenih glasbenikov začelo bolje razumeti potrebo po petju proprijev pri maši, nastaja vrtoglava množica primernih uglasbitev za petje, objavljenih v angleškem jeziku.¹⁷

Zdi se, da je še vedno potrebna določena standardizacija. Najbolje bi bilo, če bi se glasbeni vodja lahko obrnil na en sam, odobren nabor proprijev, ki bi jih zbor pel, namesto da bi moral prečesati vse zbirke in usposobiti zbor za petje različnih spevov. Nimamo papeža Gregorja Velikega, ki bi današnji Rimskokatoliški Cerkvi predpisal, katere speve je treba peti. Toda ko in če se bo pojavil standard, je zbirka proprijev očeta Webra odlična izbira za to, da postane merilo tega standarda.

¹⁷ V slovenskem jeziku je nekaj hvalevrednih primerov uglasbitve celotnega ali večine mašnega proprija (Alojzij Mav, Mirko Cuderman ...), ki so po letu 1970 vidno izginjali iz rabe, ni pa nastajalo nič novega, saj smo se očitno zadovoljili z možno, a ne-idealno alternativo – pesmimi. (Op. prev.)

MAŠNI PROPRIJ SAMUELA WEBERJA: POGOVOR S PETROM KWASNIEWSKIM

Kot smo že omenili, je skladatelj liturgičnega petja, pater Samuel Weber, O.S.B., pred kratkim izdal zbirko uglasbitev liturgične glasbe z naslovom *Mašni proprij za nedelje in slovesne praznike: uglasbitve za rimski misal v angleškem jeziku*. Jeffrey Tucker je za spletno stran The Chant Café zapisal: »O. Weber je resnično eden največjih in najbolj navdihujočih katoliških glasbenih raziskovalcev, skladateljev in izvajalcev petja v angleško govorečem svetu.« Dr. Petra Kwasniewskega mi je oče Weber priporočil kot zaupanja vrednega liturgičnega strokovnjaka in prijatelja, ki bi lahko kompetentno odgovoril na nekatera vprašanja, ki sem jih prvotno poslala očetu Webru za intervju po elektronski pošti. Dr. Kwasniewski je profesor teologije in zborovodja na Wyoming Catholic Collegeu. Napisal je knjigo *Sacred Liturgy, the Traditional Latin Mass, and Renewal in the Church*, ki je izšla pri založbi Angelico Press, trenutno pa končuje svojo najnovejšo knjigo *Ecstasy and Rapture in the Thought of Thomas Aquinas*.

Najprej nam povejte, zakaj menite, da je ta vir potreben.¹⁸

Dr. Kwasniewski: Weber je bil vse od uvedbe angleške liturgije med tistimi, ki so ga prosili, naj zagotovi vire za petje maše v angleščini. Na prošnje posameznikov, župnij in verskih skupnosti je odgovarjal že vrsto let. Ta nova knjiga poskrbi za vse prošnje, kar zadeva antifone za vstop, ofertorij in obhajilo, pa tudi številne druge pomembne speve za veliki teden. Za ta poseben projekt Inštituta Benedikta XVI. je za vsako od antifon zagotovil naslednje:

- štiri zahtevnostne stopnje, tako da bi lahko en kantor ali zelo usposobljen zbor imel na voljo možnosti, ki bi jih zmogel glede na razpoložljive talente, in
- za tiste, ki bi jih želeli, ustrezne psalmske verze za antifone (in so zelo koristni, saj lahko isto dejanje v liturgiji traja kratek čas ali dalj časa, kar je odvisno od mnogih dejavnikov).

Vem, da oče Weber pripravlja tudi orgelske spremljave v različnih tonalitetah, pa tudi prilagoditve sestavov za SATB.

Potrebo po tem viru je preprosto razumeti. Propriji (kot ste nedvomno pojasnili v svojem članku) so del osnovne strukture rimskega obreda maše. So starodavni – najdemo jih v prvih rokopisih maše, ki jih imamo, in prenašali so se stoletja. So del naše dediščine od apostolov, prvih škofov in prvih krščanskih skupnosti, ki so bile prepojene z judovskim bogoslužjem in za katere so imeli psalmi osrednje mesto.

Psalmi so vselej bili hrbtenica zahodnega liturgičnega izročila, tako pri maši kot pri molitvenem bogoslužju, saj so to molitve, ki jih je Jezus sam vzpodbujal, nato pa jih je nosil na svojih svetih ustnicah, pel v sinagogah in daroval Očetu na Kalvariji. Preprosto se ne moremo izogniti dejstvu, da ti praznični spevi niso zgolj dodatek ali obrobna značilnost, ampak so v samem središču naše liturgične dediščine.

V času pred koncilom, ko je prevladovala tiha maša, so se po dovoljenju, da se med deli maše, kjer duhovnik moli v tišini, pojejo hvalnice, propriji vedno ohranili, čeprav so se le recitali. Koncil je zahteval, da morata slovesna ali péta maša postati norma – péta maša, kot je takrat obstajala, pri kateri bi se prepevala proprij in ordinarij. Toda po koncilu je izbruhnil kaos in propriji so bili tako kot mnogi drugi zakladi opuščeni in pozabljeni.

¹⁸ Čeprav se nadaljevanje članka naslanja na konkretno publikacijo očeta Webra, je lep primer tega, kar bi nujno potrebovali v Cerkvi na Slovenskem, in srčno upamo, da bomo nekega dne to uspeli doseči. (Op. prev.)

Vidim pravo vzporednico med tem, kar se je zgodilo proprijem, in tem, kar se je zgodilo človeku na poti v Jeriho, ki so ga napadli in pustili ob cesti umreti. Duhovnik in levit sta šla mimo njega, toda Samarijan se je ustavil, ga pobral in poskrbel, da se mu je povrnila polna moč. Jezus se je poistovetil s Samarijanom in nas prosi, da storimo enako. Zdaj smo v položaju, da smo dobri Samarijani, ponovno vzamemo proprije, poskrbimo zanje in jim povrnemo ustrezno vlogo pri maši.

Skratka, če želimo spoštovati našega Gospoda in izročila, ki jih je sam navdihnil v naši Cerkvi, je treba proprijem vrniti njihovo častno mesto v maši. Ta zbirka spevov omogoča, da je to resnično mogoče in praktično v okviru praznovanj v angleščini.

Našla sem več recenzij te knjige, ki so trdile, da je najboljša od številnih poskusov, da bi v angleščini sestavili proprije. Sami ste v recenziji na Amazonu zapisali: »Weberjev magnum opus to nalogo opravi bolje, kot je bilo to storjeno kdaj koli prej.« Glasbeni direktor Andrew R. Moytka je na spletni strani Corpus Christi Watershed napisal recenzijo, v kateri je dejal, da objava te knjige »postavlja izjemno visoko letvico za vse, ki nas zanima glasbena pravilnost maše [...] Nedvomno je eden od sodobnih mojstrov postavljanja angleškega petja.«¹⁹ Glede na to, da so že na voljo podobne zbirke, med drugim *Simple English Propers* Adama Bartletta, *Parish Book of Psalms* Arlene Oost-Zinner, *Lalemant Propers* Corpus Christi Watershed, *Graduale Parvum* Fr. Guya Nichollsa in *Simple Choral Gradual* Richarda Ricea, kaj razlikuje Webrov *The Proper of the Mass* od drugih?

Dr. Kwasniewski: Prvič, za vse antifone za vstop, darovanje in obhajilo vsebuje polne uglasbitve v slogu in duhu ter pogosto tudi melodije latinskih izvirnikov v *Graduale Romanum*; drugič, za ista besedila vsebuje par uglasbitvev v psalmskih tonih²⁰, tako da lahko kantor ali zbor zlahka »preklopi« z bolj melodičnih ali melizmatičnih uglasbitvev na preproste uglasbitve v psalmskih tonih. Na ta način je knjiga vsestransko uporabna. Lahko si na primer predstavljam uporabo različnih ravni glasbe za različne maše, saj je, kot vemo, v večini župnij ena od maš bolj slovesna, medtem ko so druge morda preprostejše in krajše – vendar vsem lahko in mora koristiti prepevanje proprijev.

Kakšno delo ljubezni! Jeffrey Ostrowski iz organizacije Corpus Christi Watershed in drugi so omenili, da je oče Weber več let pisal uglasbitve teh antifon, eno antifono za drugo, in da je v preteklih letih objavil različne različice za vsak spev ter jih preizkušal in izboljševal.²¹ Ali veste, koliko časa je potreboval, da je sestavil in uglasbil speve v tej skoraj tisoč strani obsegajoči knjigi?

Dr. Kwasniewski: Zagotovo je bil to dolgoročen projekt. Najbolj intenzivno obdobje so bila zadnja štiri leta, vendar je že desetletja prejemal prošnje, naj zapiše to ali ono ustrezno antifono. Semenišča, župnije, katedrale, samostani, visoke šole, kapele so uspešno uporabljali te speve in mu dajali povratne informacije o tem, kaj se najbolje obnese. Melodije so se z izkušnjami

¹⁹ Motyka, Andrew R. 2013. *Biography* • Andrew R. Motyka. Corpus Christi Watershed, 4. januar. <https://www.ccwatershed.org/andrew-motyka/> (pridobljeno 16. 12. 2024).

²⁰ Uporabili smo izraz, ki je blizu terminologiji Frana Ferjančiča, kateri je v Tradicionalni psalmodiji l. 1914 govoril o »psalmovih tonih« (<http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-HFFFCNE/e890108c-6fee-42e7-a4f2-1ea9d67dd44c/PDF>; pridobljeno 31. 12. 2024). Danes se v slovenščini pogosto uporablja izraz »tonovski način«, ki je nerazumljiv in bi bilo smiselno dogovoriti primerno izrazoslovje v slovenskem jeziku. (Op. prev.)

²¹ Ostrowski, Jeff. 2015. "Proper Of The Mass" (Ignatius Press) • Part 7 of 7. Corpus Christi Watershed, 22. april. <https://www.ccwatershed.org/weber/propers/part-7/> (pridobljeno 16. 12. 2024).

izpopolnile, tako kot se je to zgodilo z izvirnimi latinskimi spevi. Naloga se še vedno nadaljuje, saj oče piše orgelske spremljave in psalmske verze v SATB zasedbi. Rim ni bil zgrajen v enem dnevu, kot pravi pregovor.

Kdo bo pel pesmi? Če jih bodo peli verniki, kako se jih bodo naučili? Na spletni strani New Liturgical Movement sem naletela na intervju, ki ste ga opravili s p. Webrom o drugi knjigi, *Hymnal for the Hours*.²² V tem intervjuju je p. Weber opisal pristop, pri katerem so nastavki spevov na voljo zboru vernikov v knjižicah; dejal je, da je zbor vernikov pod vodstvom »močnega in samozavestnega kantorja« vedno sposoben peti izmenično, z malo ali nič vaje. Ali je to metoda, ki se priporoča za izvedbo teh spevov? Ali pričakujete, da bo to knjiga za v klopi, ki jo bodo lahko uporabljali vsi?

Dr. Kwasniewski: Ne, *Mašni proprij* ni namenjen vernikom, ampak kantorjem in pevskeму zboru. Kot je določil II. vatikanski koncil, ima zbor posebno in pomembno vlogo – ni vse namenjeno temu, da bi vsi peli. To je v nasprotju z določeno ozko razlago »dejavnega sodelovanja«, kjer prevlada najnižji skupni imenovalec. V resnici je II. vatikanski koncil učil, da obstajajo dejanja in vloge, ki so primerne za različne posameznike, in vsakdo naj počne tiste stvari, a samo tiste, ki se nanašajo na njegovo vlogo. Laik ne izgovarja besed posvetitve; mašnik ne reče »In s svojim duhom«. Zbor vernikov naj bi pel številne odgovore, speve ordinarija in, kadar je to primerno, preproste antifone (čeprav se ob posebnih praznikih lahko za to priložnost pojejo večglasna maša in moteti).

Ob nedeljah in praznikih pa naj bo tam kantor ali pevski zbor, ki bo pel mašne proprije, medtem ko bodo ljudje dejavno sodelovali, razmišljujoče poslušali, se prepustili melodijam in besedilom ter jih darovali Bogu kot svoje lastne molitve²³. Papeža Janez Pavel II. in Benedikt XVI. sta namreč učila, da je takšno molitveno poslušanje pomemben način sodelovanja, še toliko bolj, ker je sodobni zahodni človek preveč predan površinskemu aktivizmu, ki le redko prodre v globino.

Vendar pa je založba Ignatius Press izdala tudi *Ignacijev misal*, ki je zelo uspešen in je vedno bolj priljubljen. To je letna publikacija, ki je s svojimi lepimi klasičnimi himnami in preprostimi ureditvami spevov vredna alternativa drugim letnim knjižnim publikacijam na trgu. V tej knjigi je vsa glasba izbrana ali napisana tako, da jo lahko poje zbor vernikov. Menim, da bi bila *Ignacijev misal* v klopih in *Mašni proprij* na pevske koru odlična kombinacija za večino župnij.

Glasbeniki se razlikujejo glede pravilnega načina prilagajanja latinskih spevov v angleščino. Jeffrey Ostrowski iz organizacije Corpus Christi Watershed je problematiziral pristop »poj, kot govoriš«, ki trdi, da bi moral naravni ritem govorenega jezika določati način sestavljanja spevov. Drug pristop, ki mu daje prednost Ostrowski, se imenuje kantilacija. Ostrowski je zapisal, da je težava pri »poj, kot govoriš« v tem, da »glasba ni govor. Glasba je glasba.« Ali naj bo petje zapisano kot govor ali kot glasba? Ali lahko opredelite kantilacijo in delite svoja razmišljanja o tej temi?

²² Kwasniewski, Peter. 2014. Celebrating the Liturgy »Worthily, Attentively and Devoutly«: Interview with Fr. Samuel F. Weber, O.S.B. Corpus Christi Watershed, 16. julij. <https://www.newliturgicalmovement.org/2014/07/celebrating-liturgy-worthily.html> (pridobljeno 16. 12. 2024).

²³ Tu je dobro, da smo pozorni na poudarek, da pevski zbor poje mašne proprije, medtem pa verno ljudstvo dejavno sodeluje s poslušanjem, a hkrati poje kratke odpeve in celoten mašni ordinarij! V Sloveniji je namreč med cerkvenimi glasbeniki pogosta tendenca, da bi želeli kot »profesionalci« zadolženi za petje glasbe, peti vse dele, medtem ko naj ljudstvo sodeluje le s poslušanjem. To nikakor ni sprejemljivo, saj Musicam sacram v 16. členu pravi: »Ni pa mogoče odobriti navade, da se samo pevskeму zboru zaupa petje vseh spremenljivih in stalnih mašnih spevov tako, da je ljudstvo popolnoma izključeno od sodelovanja s petjem.« (<https://dokumenti.cerkvena-glasba.si/musicam-sacram>; pridobljeno 31. 12. 2024; op. prev.)

Dr. Kwasniewski: Kantilacija je »stopnjevani govor«. Ko grem kupit obleko, mi krojač ne pristriže rok in nog, da bi se prilegale obleki, ki je po velikosti primerna za vse ... Prav nasprotno.

Jeffrey Ostrowski ima v tem pogledu vsekakor prav: v petju antifon bi morala biti, kolikor je le mogoče, lepota prave melodije, kot jo vidimo v *Graduale Romanum* in antifonah molitvenega bogoslužja. Psalmski toni pridejo prav pri daljših besedilih ali preprostejših obredih, vendar se ne želimo prehranjevati samo z njimi – to bi bilo tako, kot če bi se postili ob kruhu in vodi, namesto da bi si privoščili kos pečene ribe, kot je to storil Jezus po vstajenju.

Katere so glavne razlike med angleščino in latinščino, ki jih je treba upoštevati pri pripravi angleških besedil za petje? Ko prilagodimo melodije iz obstoječega latinskega zapisa gregorijanskega koral, katere vrste sprememb v koralih moramo narediti, da bi upoštevali razlike med angleščino in latinščino?

Dr. Kwasniewski: V tem primeru bi bilo treba upoštevati naslednje zahteve: Weber je pri prvih dveh uglasbitvah vsake antifone uporabil pristop, pri katerem se je zgledoval po gregorijanskem zgledu, kadar koli je bil na voljo, medtem ko je tradicionalne melodične vzorce prilagodil potrebam angleških besed. To ustvarja občutek »oh, to je slavni božični spev!«, vendar brez nerodnosti Palmer-Burgessove metode vsiljevanja angleščine v nespremenjeno melodijo, ki je bila prvotno zasnovana za povsem drug jezik.

Angleščina je jezik, ki ga je težko uglasbiti, saj ima veliko diftongov, stavki se običajno končujejo na »moške« kadence (močni udarci brez preostalih zlogov, kot so »Lord«, »God«, »him«, »praise« in tako naprej) in obstajajo kombinacije soglasnikov, ki jih je težko jasno izgovarjati. Poleg tega Američani pojejo z nekoliko šegavim zvokom, tako da nimajo »uglajenega« zvoka angleških zborovodij. Toda te izzive lahko premagamo, če smo zelo pozorni pri ubesedovanju besed z melodijami in če se na zborovskih vajah dobro pripravimo na petje.

V zvezi s sveto glasbo se je veliko razpravljalo o tem, da se besedilo proprijev razlikuje med *Graduale Romanum*, katerega antifone so namenjene petju, in *Rimskim misalom*, ki vsebuje pogosto od graduala različne antifone za vstop in obhajilo, ki so bile izbrane zaradi lažjega izrekanja pri maši.

Zasledila sem nekaj kritik na račun *Mašnega proprija*, ker uporablja izraza »vstopni spev« in »obhajilni spev« iz *Rimskega misala*. Videla sem tudi, da je bilo v ameriški različici *Splošnih navodil za rimski misal* škofijam dovoljeno, da uporabljajo različico teh antifon bodisi iz *Rimskega misala* bodisi iz *Graduale Romanum*.²⁴ Nadškof Cordileone je v predgovoru zapisal, da je knjiga dragocen vir za angleško govoreči svet, vendar nekateri ugovarjajo, da te možnosti ne dopuščata niti irska niti britanska različica RMu. Kaj menite o teh vprašanjih?

Dr. Kwasniewski: Cilj projekta je bil pripraviti besedila *Rimskega misala*, predvsem z mislijo na Združene države Amerike, vendar brez izključevanja drugih držav (kot bom pojasnil čez trenutke). Toliko se mi zdi res: glede liturgičnega prava, v katerem še zdaleč nisem strokovnjak, smo v določeni zmedi glede tega, katera besedila bi se morala peti pri maši. Ne moremo zgrešiti,

²⁴ V predgovoru k *Splošnim navodilom Rimskega misala* na spletni strani USCCB (Konferenca katoliških škofov Združenih držav Amerike) je naslednji stavek: »Prevod, ki ga vsebuje ta dokument in tudi obredna izdaja Rimskega misala, tretja izdaja, je zdaj edini uradni prevod za angleško govoreči svet.« Vendar pa je v tem stavku zaznati, da je bilo dovoljenje za petje besedil antifon proprijev iz *Rimskega misala* podeljeno samo Združenim državam Amerike: »Prilagoditve proprija za Združene države Amerike so bile potrjene 24. julija 2010.« (United States Conference of Catholic Bishops. 2011. Foreword to This Edition. V: *General Instruction of the Roman Missal*. Washington, DC: United States Conference of Catholic Bishops. <https://www.usccb.org/prayer-and-worship/the-mass/general-instruction-of-the-roman-missal/girm-foreword> (pridobljeno 16. 12. 2024).

če besedila vzamemo bodisi iz *Graduale Romanum* (kot je bilo v tej knjigi storjeno za antifone ofertorija, saj jih v *Rimskem misalu* ni) bodisi iz samega *Rimskega misala*, ker je to dovoljeno, ali pa pod velikodušnim okriljem *alius cantus aptus* (druga primerna pesem). Obstajajo tudi drugi pristopi, ki bi se lahko obnesli. Edina stvar, o kateri se ni mogoče pogajati, je, da so glasba in besedila resnično v skladu z rubrikami, zakoni in »genialnostjo« rimskega obreda.

Morda se bo čez mnogo let ta zmeda razrešila z enim standardnim nizom antifon, ki bodo oblikovane za vse okoliščine, njihovo petje ali recitiranje pa bo postalo obvezno. (Ko pomislimo, je prav nenavadno, da ta nadvse očiten korak ni bil storjen že zdavnaj.) Toda mislim, da smo še daleč od uradne rešitve naših težav, medtem pa generacije katolikov odraščajo brez najmanjšega pojma o vrsti glasbe in besedil, ki so zgodovinsko pristna in liturgično primerna za mašo. Nekaj moramo storiti zdaj; pravzaprav bi morali nekaj storiti že včeraj, a zdaj imamo vsaj sredstva. Ta bodo odlično služila v prihodnjih letih, ko bo Cerkev postopoma še naprej usvajala nauk papeža Benedikta XVI. o hermenevtiki kontinuitete in njegov osebni zgled prijaznosti do tradicije, ki je tako vplival na mlade katolike, goreče za vero.

Če se ozremo nazaj na zgodovino gregorijanskega petja, vidimo, da je bila rast petja kot sestavnega dela maše organska in da so bili njegovi skladatelji anonimni.

V različnih delih katoliškega sveta so nastajale različne različice liturgije z napevi, dokler različni papeži niso dejansko kanonizirali ene same uradne zbirke napevov, ki so sestavljali glasbo liturgije rimskega obreda. Nato je prišlo do preloma in po uvedbi maše v narodnih jezikih je petje skoraj izginilo. Delo očeta Webra je del vse večjega gibanja, ki si prizadeva vrniti petje v mašo, kamor spada, vendar se je v Cerkvi toliko spremenilo, da si težko predstavljam, kako lahko to gibanje uspe. Danes zborovske pesmi sestavljajo posamezniki, katerih imena in ugled so znani, zbirke pa so na voljo za prodajo pri založbah. Zdi se, da povprečen katoliški župnik in glasbeni vodja ne upoštevata direktiv iz Vatikana in škofov, ki določajo pravila. Tudi če se župnik pouči o volji Cerkve glede liturgične glasbe in potrpežljivo poskuša ponovno uvesti manjkajoče dele maše, je znano, da ga ogorčenje faranov, ki se čutijo upravičene do svojih najljubših pesmi, izžene iz župnije. Ali vidite kakšen žarek upanja?

Dr. Kwasniewski: Na vse to moramo gledati dolgoročno. Naš čas je morda najbolj zmedeno obdobje v zgodovini Cerkve, kar zadeva liturgijo, vendar je bilo v stoletjih veliko trenutkov, ko je bila liturgična praksa na dnu in ko je bila obupno potrebna prenova. V velikem loku cerkvene zgodovine je bilo doseženih veliko neverjetnih zmag. Vsi, ki vemo, kaj Cerkev zahteva in kaj zahteva njena liturgija, moramo le storiti pravo stvar, ostalo pa prepustiti Božji previdnosti. Progressivni načini iz šestdesetih in sedemdesetih let prejšnjega stoletja, čeprav imajo še vedno svoje zagovornike, so se resnično postarali in ne privabljajo novih spreobrnjencev. Ponovno odkritje tradicije je pot, ki je danes najbolj aktualna.

Mislim, da ni pomembno, da danes poznamo imena skladateljev, medtem ko ne vemo, kdo so bili anonimni menihi, ki so napisali izvirne pesmi. Ne pozabimo, da srednjeveške pesnike, ki so napisali velike sekvence in marijanske antifone, poznamo po imenih, da so naši predniki veliko spevov pripisovali svetemu Gregorju in Ambrožu in da poznamo imena vseh velikih skladateljev renesanse, kot so Palestrina, Byrd, Tallis, Victoria, Guerrero, Morales in mnogi drugi, katerih glasbo Cerkev postavlja za najbolj primerno sakralno glasbo po spevu. Kot pri svetem Janezu Krstniku nismo vredni, da bi jim odvezali jermene sandal, toda s tem, da se bomo postavili v šolo gregorijanskega koral in potrpežljivo prevzeli to delo, se bo njihov duh vtrl v nas. Tudi mi si moramo prizadevati za ustvarjanje glasbe, ki je vredna svete liturgije in njene glasbene dediščine.

Prav tako ni povsem res, da bi si preteklo petje predstavljali kot eno samo monolitno celoto. V zahodnih in vzhodnih Cerkvah so obstajale različne vrste in tradicije petja, in čeprav so nekatere oblike sčasoma prevladale, je prevladoval zdrav pluralizem – zdrav, ker je temeljil na globokem soglasju o naravi in strukturi liturgije, njenih mnogoterih glasbenih zahtevah in primernem načinu izpolnjevanja njenih umetniških potreb. Zato je to, da imamo danes na izbiro več knjig angleškega petja, znamenje vitalnosti in ne anarhije, čeprav sem trdno prepričan, da bo sčasoma umetniška presoja vplivala na tržne sile in da bodo nekatere od sedanjih možnosti tiho izginile. Seveda nimam kristalne kroglice, vendar predvidevam, da se bo *Mašni proprij* očeta Webra uveljavil kot dokončna knjiga te vrste.

Nepoznavanje cerkvenih dokumentov je velik problem, zato lahko samo upam in molim, da se bodo mlajši duhovniki trudili izobraževati z veliko branja in skrbnim razmišljanjem. Zagotovo ne manjka primernih gradiv, kot so *The Musical Shape of the Liturgy* Williama Mahrta, *Sing Like a Catholic* Jeffreya Tuckerja ali moja knjiga *Resurgent in the Midst of Crisis*.

Glede duhovnikov, ki se znajdejo v težavah, si moramo vsi zapomniti, da bo pristop postopnosti v 99 % primerov najbolje deloval. Ne se zgolj znebiti pesmi. Sprva ob pesmih uvedite proprije – nekaj, kar je enostavno storiti, če na primer zapojete nekaj kitic iz pesmi, da pokrijete procesijo, nato pa zapojete vstopni spev, ko duhovnik kadi oltar. Enako lahko storite pri ofertoriju in obhajilu. Počasi uvajajte izbor boljših pesmi in postopoma opuščajte najslabše pesmi iz repertoarja. Izberite eno od nedeljskih maš in povečajte obseg sakralne glasbe zanjo, tako da bo »vodilna«, ljudje, ki nanjo niso pripravljeni, pa bodo imeli še druge možnosti. To bo zahtevalo strategijo in potrpežljivost; to ne bo rešitev čez noč. Po drugi strani pa moramo biti hvaležni številnim skupnostim, ki so izkoristile določbe *Summorum Pontificum*, saj stroge rubrike misala iz leta 1962 omogočajo »pripravljeno« dobro liturgijo in za mnoge je nekako manjši problem uvedba drugačne oblike rimskega obreda (hej, dandanes smo vsi za raznolikost!) kot nepričakovane spremembe maše v narodnem jeziku, na katero so navajeni.

Še vedno pa je najhuje, če ne storimo ničesar in obtičimo v rutini konformizma – preprosto se strinjamo s statusom quo. Liturgija je naša najdragocenejša lastnina in kot katoliki moramo z njo ravnati z največjo ljubeznijo, čudenjem in spoštovanjem. Za to moramo obnoviti zakladnico svete glasbe, ki jo je hvalil in k njej pozival sam II. vatikanski koncil.

Prevod: dr. Cecilija Oblonšek

Avtorica **Roseanne T. Sullivan**, dipl. ing. študijskih umetnosti in angleščine, mag. angleščine s področja kulture, je pisateljica iz okolice Bostona, ki trenutno živi v San Joseju v Kaliforniji. Sullivan je več let študirala in pela gregorijanski koral in renesančno polifonijo pri liturgijah z zborom svete Ane skupaj s Kerryjem McCarthyjem, znanim raziskovalcem Byrda, ter pod vodstvom profesorja na Stanfordu in raziskovalca stare glasbe Williama Mahrta. Sodelovala je na delavnicah petja in polifonije ter nastopih na kolokvijih Ameriškega združenja za cerkveno glasbo (CMAA) in več let pela z zborom v Oratoriju Marijinega brezmadežnega srca, ki je posvečen tradicionalnemu latinskemu obredu, v San Joseju.

Gospa Sullivan se globoko in vztrajno zanima za sveto glasbo, bogoslužje, katoliško umetnost in literaturo. Svoja dela redno objavlja v revijah *The Latin Mass Journal* in *Homiletic and Pastoral Review*, več člankov pa je objavila tudi v revijah *National Catholic Register* *Regina Magazine*. Prišpevke o glasbi objavlja tudi na blogu *Deep Down Things* na spletni strani revije *Dappled Things Magazine* ter na svojem lastnem blogu *Catholic Pundit Wannabe*.